

УДК 101(091):130.2:101+572

Анатолій Салій

кандидат філософських наук, доцент, м. Полтава

«ЧУЖИЙ» ТА «ВІДЧУЖЕНИЙ» В КОНТЕКСТІ ПОСТМОДЕРНУ

Автор акцентує увагу на розгляді понять «свій», «чужий», «чужий-відчужений» на сучасному етапі розвитку суспільства, який культурологічно може бути позначений як постмодерн. Особлива увага звертається на підтекст «чужого» як «психічно хворого».

Ключові слова: *постмодернізм, «свій-чужий», «чужий-хворий», «чужий-відчужений».*

Анатолій Салій

кандидат философских наук, доцент, г. Полтава

«ЧУЖОЙ» И «ОТЧУЖДЕННЫЙ» В КОНТЕКСТЕ ПОСТМОДЕРНА

Автор обращает внимание на рассмотрение таких понятий как «свой», «чужой», «чужой-отчужденный» в современном обществе, которое культурологически может быть обозначено как постмодерн. Особое внимание обращается на подтекст «чужого» как «психически больного».

Ключевые слова: *постмодернизм, «свой-чужой», «чужой-больной», «чужой-отчужденный».*

Anatoliy Saliy

Candidate of Philosophy, Docent, Poltava

The author draws attention to the consideration of such concepts as «their», «alien», «foreign-alienated» in a modern society that is culturally may be designated as postmodern. Special attention is drawn to the subtext of «foreign» as «mentally ill»

Keywords: *post-modernism, «friend or foe», «foreign-patient», «foreign-alienated».*

Постмодернізм явище досить цікаве і не однозначне. Достатньо буде вже хоча б того, що сьогодні в академічному середовищі не існує якої-небудь однозначної його оцінки. І якщо спочатку термін «постмодернізм» вживається переважно в контексті архітектури та літературознавства, то зараз він позначає цілу епоху в історії людства. Це час кардинальних змін не лише в культурній чи соціальній площині, змінюється сама людина, її єство. Людина періоду постмодернізму вже не може відчувати себе самодостатньою, вона не має міцної опори у теперішньому. Вона також не має підстав занадто довірятись майбутньому, адже саме поняття «завтра» є небезпечним, непередбачуваним і несе у собі більше загрози ніж надії на краще. Зникає впевненість. Більше того, навіть минуле перетворюється на щось непередбачуване, воно не просто втрачає будь-який сенс; минуле здатне змінюватись. У такій ситуації людина опиняється сам на сам з Небуттям. [4. с. 157]. Фактично, постмодерна людина тримає орієнтир на екзистенціал «теперішнього», а це час в якому вона існує: страждає, насолоджується, їсть тощо.

У контексті цього, дуже яскраво проявляється переживання дихотомії «свій-чужий», яке знаходить свій прояв саме у постмодерністському світогляді. У такому протиставленні завжди є можливість помітити прагнення тих, хто визначається як «свій», нав'язати власну систему цінностей тим, хто визначається як «чужий». При цьому поняття «свій» і «чужий» будуть співвідносні – як одиничне та множинне, як світло і темрява. Як вважає Г. Кнаббе, втрата поняття, відчуття і становища «чужий» виникає із самих ліберальних і гуманістичних мотивів. І, як виявляється, таким чином, спрощується поняття, відчуття і становище «свій», а це у свою чергу, призводить до втрати висхідної основи будь-якої ліберальності і будь-якого гуманізму – автономної особистості і універсального принципу індивідуальності. [2. с. 18].

На один зріз із явищем «чужого» М. Фуко ставить «відчуженого». [5. с. 179]. Він звертає увагу на ту площину, яка до нього розглядалась рідко.

Фуко починає голосно говорити про те, що модерне суспільство у якості відчужених розглядає тих, хто перед ним є найменш захищеним: представники сексменшин, засуджені, часто жінки і звичайно ж, психічно хворі. Сам Фуко коли вживає французький термін *aliéné*, акцентує увагу на тому, що він має подвійну коннотацію – «психічно хворий» і «відчужений». [5. с. 309]. Суспільство модерну перетворює хворого на відчуженого. Такий статус психічно хворого визначає усі його соціальні відносини, увесь його досвід та умови існування. Така особа вже не спроможна розпізнати ні своїх бажань, так як така можливість за нею повністю заперечується; в інших зустрічаються тільки чужі, бо і сама вона для них визначається як чужа. Свобода перетворюється на примус, який тисне на хворого своїми зобов'язаннями. Виходячи з цього, відчуження для хворого – це набагато більше аніж просто юридичний статус: як реальний досвід воно обов'язково вписане у патологічний факт.

Дійсно, якщо людина виявляється у стані відчуженості від своєї власної сутності, якщо вона не в змозі розпізнати людське і втрачається живе значення в результатах своєї власної діяльності, коли економічні і соціальні детермінації її обмежують, позбавляючи місця у цьому світі, вона живе у конфлікті, який передбачає сам по собі шизофренічний синдром. Чужий для реального світу, хворий вимушений звертатися до «приватного світу», який більше не може гарантувати йому ніякої об'єктивності. [5. с. 190].

При цьому всьому, ми не повинні сприймати відчуженість виключно через призму психічного розладу і реакції на нього суспільного середовища. У загальних рисах це деперсоніфікація людини у сучасному суспільстві, тим більше, що саме суспільство може розглядатися і як знеособлене. І основний акцент при цьому ставиться на емоційно-особистісному аспекті самого явища відчуження. [3. с. 8]. Таке твердження може бути поєднане і з розумінням відчуження як результату розриву між внутрішнім світом людини і способом її життя, що було характерно для позиції М. Бахтіна. [1. с. 30].

Відмова від звичного, так званого «модерністського», часто конфліктно-репресивного типу вирішення проблеми «свій-чужий» у постмодерному мисленні має у собі філософський і універсально світоглядний сенс. Тому, відповідно до цього першочергове завдання постмодерну проглядається у тому, щоб зробити «своїх» і «чужих» рівноправними, а потім скасувати саму цю протилежність.

Література:

1. Діалог *sub specie ethicae* / Даренський В.Ю., Журай В.Д., Карачевцева Л.М. та ін.. – К.: ПАРАПАН, 2011. – 280 с.
2. Кнаббе Г.С. Местоимения постмодерна. – М.: изд-во РГГУ, 2004. – 52с.
3. Льовкіна О.Г. Відчуження людини у соціокультурному просторі: минуле і сучасність. – К.: ПАРАПАН, 2006. – 168 с.
4. Нарижный Ю.А. Культура и философия эпохи постмодерна. – Днепропетровск: изд-во ДГУ, 2008. – 478 с.
5. Фуко М. Психическая болезнь и личность. СПб: ИЦ «Гуманитарная Академия», 2010. – 320 с.